

ISTRAŽIVANJA

KATEHETSKO GIBANJE U NAŠOJ CRKVI POSILIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

Marko Pranjic

1. NOVA SITUACIJA

Dolaskom socijalista na vlast u Hrvatskoj i u Jugoslaviji 1945. godine, mijenja se i politički sustav koji najčešće sa službene strane nazivaju „socijalističkim“, a kasnije „samoupravnim“. Tom izmjenom na političkoj platformi dogodile su se i izmjene na području odnosa Crkva – država. Nova je vlast primijenila načelo rastave Crkve i države. Samim tim, neposredno poslije rata školski vjeronauk postaje fakultativan predmet, a 1951. godine bio je izbačen iz školskog nastavnog programa iz svih škola na području nove Jugoslavije. Ovaj politički akt stavio je Crkvu pred gotov čin. Spontano se rodilo pitanje: „A što sad?“ Crkva nije bila spremna na taj potez. Nedostajali su joj ne samo prostori nego prije svega novi načini i oblici katehiziranja. Nije isto posredovati vjeru u školsko-didaktičkim oblicima s načinom župne odnosno obiteljske kateheze. Svi katehetski programi koji su bili dotad stvarani imali su nekako, barem podsvjesno, na pameti to da se radi o specifičnom obliku katehiziranja, naime školskom. Kad se dakle rodila nova, neumljiva situacija, rodili su se i problemi s njom.¹

2. BISKUP STJEPAN BÄUERLEIN

I to vrijeme bilježi kod nas okretnost pojedinih pastira. Dok su jedni čekali da se „nešto

dogodi“, što bi išlo u prilog „starom“ obliku vjeroukovanja, dotle su drugi tražili kako da

¹ I prije ovog priloga postoje neki pokušaji prikaza katehetskog zbivanja u našoj Crkvi poslije Drugog svjetskog rata. Tako od dr. Ivana Pavića: „*Yougoslavie. La catechèse en Slovenie, en Croatie et chez les catholiques de la diaspora*“, u: *Lumen vitae* XXVI (1971)1, 155–161. Četrnaest godina kasnije Josip Baričević objavljuje u istom časopisu svoj prilog pod naslovom: *Renouveau de la catechèse en Yougoslavie*, u: *Lumen vitae* XL(1985)1, 91–100. Po mom mišljenju ovaj je prilog jako neproporcionalan u izlaganju katehetskog događanja u nas. Prenaglašava proizvod jedne određene grupe (Paks-Symbolon) dok druge zapostavlja i nezgodno kvalificira. Treći prilog ove naravi od Marka Pranjic bit će objavljen u katehetskom leksikonu što ga priređuje Katehetski institut Papinskog salezijanskog sveučilišta u Rimu.

Postoje i drugi prilozii slične naravi, ali se skoro isključivo ograđuju na „povijest“ Katehetskih ljetnih škola u nas. Tako TRSTENJAK, T., *Katehetske ljetne škole od prve ideje do desetogodišnjeg jubileja*, u: *Kateheza* VI(1984)1, 66–74; ŠIMUNOVIĆ, M., *Kronologija Katehetskih ljetnih škola od 1971. do 1982. godine*, u: *Vjera mladih i župska zajednica. Zbornik radova X. i XI. Katehetske ljetne škole, Varaždin 1981.–Pazin 1982., Zagreb 1984.*, str. 359–365; PRKAČIN, M., *La formazione dei catechisti in Croazia nell'ambito postconciliare alla luce delle esperienze in atto e dei documenti del magistero* (Magisterski rad branjen na Katehetskom institutu Papinskog salezijanskog sveučilišta. /nije publiciran/); ŠIMUNOVIĆ, M., *Sadašnji katehetski trenutak u nas*, u: *Religiozni odgoj i kateheza* I(1979)3–4, 126–135. Ovaj prilog po svom profilu pokušaj je sagledavanja trenutačnog katehetskog zbivanja u nas. Vjerojatno omašajem nisu navedene katehetske akcije nekih izdavačkih kuća.

pretoče staro vino u nove mješine. To su naši prvi pokušaji inkulturacije kršćanstva u društvo koje ispovijeda ateizam kao svoj svjetonazor.² Svjetla figura iz tog vremena jest đakovački biskup Stjepan Bäuerlein.³ On je dobro vidio i uvidio novu situaciju, osjećao je bolni gubitak svojih 50 svećenika tijekom 2. svjetskog rata i zato je upro svoj pogled u redovnice (sestre Svetog križa i sestre Naše Gospe!) bivše učiteljice i medicinske sestre, te njihove pripravnice i počeo ih spremati za novi posao katehista i pastoralnih pomoćnica. Već u ljetu 1956. godine održan je katehetski tečaj od tje-dan dana u kući matici sestara Svetog Križa u Đakovu, na kojem je sudjelovalo 29 sestara Sv. Križa i 5 Naše Gospe. U naredne četiri godine održavani su redovito dotični tečajevi, a 1960. godine taj je pastoralni pothvat prera-stao u pravu katehetsku školu. Ta se škola održavala do 1972. Trajala je u početku godinu dana, zatim dvije i na kraju tri godine. Katehisticke koje su završile tu školu razilazile su se po cijeloj đakovačkoj biskupiji, pa i izvan nje, kako bi priskočile ondje gdje je bilo najpotreb-nije.

Osim formiranja novih kateheta i katehi-stica, organizacija i nadzor vjeronaučnog rada bili su biskupu Stjepanu Bäuerleinu prva bri-ga. U tu svrhu 1959. i 1966. godine izdaje „Nastavni plan i program vjerske pouke” po uzoru na planove i programe koji su bili na sna-zi dok je vjeronauk bio školski predmet. Izda-vane su i zbirke obiteljskih kateheza. K tome dolazi razni pomoćni katehetski materijal kao slike, crteži, dnevници, prozivnici, bilježnice itd. Dakle, manje-više isti stil, isti način vjerske po-uke napustio je školske dvorane, ali je sačuvao vanjski didaktički izgled.⁴

3. DRUGI BISKUPI

Za druga područja naše domovine teško je reći nešto konkretno jer stvarno ne posjeduje-m dovoljno informacija.⁵ Treba imati u vidu i to da su u to vrijeme mnogi naši biskupi bili po zatvorima pa je s te razine bilo gotovo nemo-guće očekivati neke inicijative.

Đakovački „model” sigurno nije ostao bez odjeka na katehetsku pouku u hrvatskom na-

rodu. Ako ništa drugo, bio je poticaj koji su mogli i stvarno su ga slijedili drugi.

4. DRUGI VATIKANSKI SABOR

Šesdesetih godina, koje su sigurno prekretnica za katehetsko gibanje u nas, događa se nešto veliko za sveopću Crkvu. Papa Ivan XXIII. saziva II. vatikanski pastoralni⁶ sabor. Ideje koje su na njemu lansirane naći će i među našim teolozima i biskupima oduševljene po-bornike.

² Pitanjem inkulturacije pozabavili su se biskupi naročito na Sinodi 1977. godine koja je tretirala problematiku katehizacije kao takve. U sinodalne diskusije unio ju je isusovački general P. Arrupe. Usp. PRANJIĆ, M., *Mladi na sinodi 1977.*, u: *Kateheza I(1979)1*, 17–20; MARASOVIĆ, Š., *Inkulturaciona kateheze u socijalizam*, u: *Kateheza I(1979)2*, 7–19; TRSTENJAK, T., *Sinoda biskupa '77. Obnova kateheze u centru pažnje Katoličke crkve*, u: *Obnovljeni život* (1978)3, 193–204.

³ Biskup Bäuerlein je sigurno jedan od najvećih pobornika katehetske obnove u nas neposredno iza II. svjetskog rata. Sigurno je bio jako informiran o zbivanjima na području katehetskog gibanja u svijetu. Svjedok je tome i njegova osobna knjižnica koja je krcata katehetskim materijalima. Ima svoj poseban prostor u krugu Visoke bogoslovne škole u Đakovu.

⁴ Teško je bilo očekivati da bi tako poduzetni biskup-kateheta mogao preteći vrijeme pa stvoriti najednom novi stil katehiziranja koji bi do u tančine vodio računa o novonastalim okolnostima. Tek dugogodišnji i zajednički rad mnogih kateheta i katehitičara iskristalizirati će i nove katehetske metode prilagođenije situaciji katehiziranja.

⁵ Prava je šteta što još uvijek nemamo (barem meni nisu poznate!) dostatno informacija iz tog poslijeratnog razdoblja. Vjerojatno su postojali i drugi požrtvovalni i hvalevrijedni pokušaji pojedinih ordinarija ili kateheta, međutim nisu bili zabilježeni na jedan takav način da se može poslužiti njima kao izvorima iz prve ruke.

⁶ „Pastoralnost” II. vatikanskog sabora bila je pripremana puno ranije nego što je on bio održan. Vjerojatno najrelevantniji utjecaj pod tim vidom na sabborske oce izvršili su predstavnici tzv. „kerigmatske teologije” kojima na čelu stoji innsbruški pastoralista prof. dr. Josef Andreas Jungmann sa svojom knjigom: *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*, Pustet, Regensburg 1936. Ovako se o toj knjizi izjašnjava Johannes Hofinger jedan od najvećih suvremenih katehitičara: „bez daljnega smije se reći da skoro niti jedna druga knjiga kao (knjiga) 'Frohbotschaft' P. Jungmanna nije tako pripremila teren za II. vatikanski sabor s obzirom na sveobuhvatniju pastoralnu obnovu. U njegovoj knjizi 'Frohbotschaft' nalaze se po prvi puta u tako jasnom pregledu razložene osnov-

Naši prvi organizirani pokoncilski skupovi stručnjaka koji su se među inim bavili i katehetskom problematikom, bili su Liturgijski tečajevi. Jedan od njih održan je u mjesecu ožujku 1965. godine u Zagrebu. Okupio je tada naše poznate teologe i katehete. Tako npr. Šagija, Dudu, Dermotu, Pavića, Škreblina, Škvorca, Bäuerleina itd. Cilj ovog tečaja bio je da se prouči međusobni odnos Biblije, kateheze i liturgije.⁷

1966. godine splitsko-makarski nadbiskup dr Frane Franić, veliki pobornik jednakosti i crkvenog siromaštva na II. vatikanskom saboru, organizira tečaj u svojoj dijecezi pod nazivom „Pastoralna konstitucija 'Crkva u suvremenom svijetu' u našoj katehezi”. Među inim bilo je govora o katehizaciji mladih pubertetske dobi.⁸

1967. godina na poseban je način specifična za katehetska zbivanja u nas. To je godina ozbiljnijeg i zajedničkog razmišljanja o kvalitetnom poboljšanju naše katehizacije. Spominjem samo neka tada jako angažirana imena: don Ivan Cvitanović, župnik splitske nadbiskupije, Mijo Škvorc, studentski kateheta i Stanko Weissgerber, koji će uz don Ivana Cvitanovića biti glavni „spiritus movens” kasnijih katehetskih okupljanja te veliki pobornik anketnog snimanja našeg terena na osnovi čega će kasnije objaviti svoja dva katehetska priručnika: „S Kristom kroz mladost” za VII. razred i „S vjerom u život” za VIII. razred.⁹

5. RADNI TEČAJEVI KATEHETA

U srpnju te iste 1967. godine organiziran je na otoku Čiovu „Radni tjedan kateheta” na kojem je osnovana „Interdijecezanska katehetska radna zajednica” koja je izradila katehetski plan za mladež prelaznih godina, a BKJ ga je odobrila u rujnu 1967. godine. „Novi katehetski plan” korigiran je i dopunjen na „Radnim tjednima kateheta” u Bolu 1968. i 1969. godine. Ove „Radne tjedne kateheta” prožimao je duh poleta i oduševljenja, a podržavala su ga i danas nama poznata imena kao što su dr J. Ladika, don Ivan Cvitanović, Srećko Bezić, Ante Marinov, Tadej Vojnović, s. Anastazija Trobentar, Andrija Kopilović itd.¹⁰

Sve veći zahtjevi s terena povezani s kate-

hizacijom rađaju na katehetskom savjetovanju u Vepricu (Makarska) 1970. potrebu za jednom vrstom *ljetnih škola* za katehete. Nešto slično rodilo se tri godine prije na Čiovu. U svemu tome važno je da je „Interdijecezanska katehetska radna zajednica” 1969. uputila pismo našim biskupima u kojem predlaže formiranje skupine ljudi koji bi uz biskupe bili zaduženi za katehizaciju u zemlji. Tako je stvorena ideja o KV BKJ koje će biti osnovano već 1970. godine. Njegovim prvim predsjednikom imenovan je splitsko-makarski nadbiskup dr Fra-

ne smjernice sveobuhvatne pastoralne obnove te su utemeljene bilo povjesnošću kršćanstva bilo (argumentima) trenutačne situacije.” HOFINGER, J., Erneuerung der Katechese, u: FISCHER, B.—MEYER, H.B., J.A. Jungmann. *Ein Leben für Liturgie und Kerygma*, Innsbruck—Wien—München 1975, Tyrolia, str. 85. Što se pak tiče „kerigmatske teologije” i teologa „kerigmatičara”, usp. PRANJIĆ, M., *Christus als Mittelpunkt der Glaubensverkündigung nach Josef Andreas Jungmann*, Zagreb 1983, str. 81—83.

⁷ Iz tog je tečaja izrastao i ustalio se poznati teološko pastoralni tjedan za svećenike što se svake godine održava na Šalati u Zagrebu u mjesecu siječnju. Okupljanje svećenika ove naravi potakao je zagrebački nadbiskup Franjo Šeper. Već 5. XI. 1959. piše on pismo Bogoslovnom fakultetu u kojem predlaže da se „svake godine održi neka vrst tečaja za svećenike kroz jednu sedmicu s nekoliko predavanja dnevno i diskusijom.”

⁸ Usp. TRSTENJAK, T., *Katehetske ljetne škole od prve ideje do desetgodišnjeg jubileja*, u: *Kateheza VI* (1984) 1, 66—74, posebno 66. Ovaj objavljeni Trstenjakov prilog prvi je pokušaj temeljitijeg prikazivanja onoga što je izravno prethodilo osnivanju Katehetskih ljetnih škola. Na dosta iscrpan način pozabavio se i nekim pojedinostima s obzirom na organizaciju i sadržaje Katehetskih ljetnih škola. Svoje informacije crpio je iz zapisa pojedinih sudionika i aktera same Škole.

⁹ Ova dva katekizma plod su kateheza koje je izradio o. Stanko Weissgerber, DI, te ih je isprobao u 1300 katehetskih centara. Prvi je tiskan 1971. godine u nakladi od 20.000 primjeraka da bi godinu dana kasnije doživio pretiskivanje u 30.000. Drugi je ugledao svjetlo dana 1972. u nakladi od 30.000 primjeraka.

¹⁰ O kronologiji Katehetskih ljetnih škola pisao je i Milan Šimunović u: *Vjera mladih i župska zajednica*. Zbornik radova X. i XI. Katehetske ljetne škole, Varaždin 1981. — Pazin 1982, KS Zagreb (bez godine), str. 359—365. Prikaz je dosta letimičan, bez iscrpnijeg zadržavanja na onome što je prethodilo samom osnivanju KLJŠ i bez navođenja nekih značajnijih imena koje treba smatrati pionirima Katehetskih ljetnih škola.

ne Franić, a prvim tajnikom don Ivan Cvitanović.¹¹ 1971. godine osnovan je Katehetski izdavački centar (KIC).

6. KATEHETSKI DOKUMENTI I KATEHETSKA VIJEĆA

Na ovaj način katehetsko gibanje u nas došlo je već institucionaliziran i legitiman oblik koji će ubuduće biti nadahnut najnovijim katehetskim dokumentima Crkve: Općim katehetskim direktorijem (1971.), Evangelii nuntiandi (1974.), Catechesi tradendae (1979.) te najnovijim dokumentom te naravi od strane naših biskupa „Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri“ (1983.).¹²

Entuzijasti na terenu, ideje i smjernice II. vatikanskog sabora, crkveni katehetski dokumenti, nove stručne katehetske snage, bit će od 1970. pa do danas glavni motor pokretač cjelokupnog katehetskog zbivanja u nas.¹³ Ustanovljuju se ili se ponovno aktiviraju u pojedinim biskupijama katehetska vijeća, odnosno uredi ili njima slična tijela za promicanje i koordiniranje pastoralno-katehetske djelatnosti. Isto tako na razini pojedinih redovničkih zajednica.

7. KATEHETSKE ŠKOLE

Osnovane su Ljetne i Zimske katehetske škole u svrhu permanentnog informiranja i formiranja naših kateheta i kateheta.¹⁴ Do danas je održano 13. Katehetskih ljetnih škola s različitim temama, po različitim, prvenstveno biskupijskim sjedištima.¹⁵ Okupile su do sada na stotine naših kateheta i kateheta tretirajući različitu katehetsku problematiku, od one opće¹⁶ (Zadar, 1971.) preko katehizacije različitih dobi (Split /1972./, Du-

odlaze vani na različita sveučilišta specijalizirati katehetiku. Na samom Papinskom salezijanskom sveučilištu studiralo ih je preko dvadeset (Milan Šimunović (Rijeka), Branko Barbić (Sarajevo), Šime Samac, ofm (Split-Makarska), Alojzije Jurak, sdb, Ivan Rojnik (Maribor), France Škrabl, sdb (Ljubljana), Marko Pranjčić, sdb, Jure Musa, sdb, Božo Tadić, sdb, Rudi Puloš, sdb, Ilija Perleta (Split), Marko Karačić, ofm (Mostar), Josip Pekačević (Subotica), Ivan Zlatunić (Sarajevo), Božidar Nagy, di, Tonči Trstenjak, di, Anto Mrvelj, ofm (Mostar), Stipe Nimac, ofm (Split), s. Bernarda Krištić, asc, s. Beata Prkačin, osu, s. Katarina Lukačević, asc, s. Marija-Ana, smi, Ante Pavlović (Mostar), Josip Baričević studira u Bruxelles, Jozo Zovko u Grazu, Ivan Nimac u Münchenu. Svoj veliki obol katehetskoj obnovi u nas dale su različite ženske redovničke zajednice time što su osposobljavale na našim katehetskim i sličnim učilištima svoje sestre za konkretan pastoralni rad. One su i danas donekle najbrojniji, reklo bi se, skoro isključivi pohađajući dotičnih institucija.

¹⁴ Naše Katehetske škole imaju dvije različite denominacije: ljetne i zimske, iza kojih se kriju i neke specifičnosti. I jedne i druge zapravo su otvorene svima koji su zainteresirani za pastoralno djelovanje katehetske naravi (svećenicima, sestrama, laicima različitih profila). Dakle, što se tiče pristupa isti je tretman na objema školama. Na jednim i drugima znaju predavati isti ljudi, animirati skupine isti animatori. Ono što ih međusobno razlikuje i čini pomalo zasebnim, najvjerojatnije jest unutarnja struktura djelovanja škole te razina izlaganja katehetske problematike. Nekako je udomačeno mišljenje da su Ljetne više za svećenike a Zimske za sestre redovnice, premda je ovih zadnjih sve više i na Katehetskim ljetnim školama što će reći da „stručnost“ neće dugo potrajati kao „distinctivum“ škola. To je pozitivno. Tome su svakako doprinijeli pojedini instituti katehetske denominacije pri našim teološkim učilištima. Što se pak tiče unutarnje strukture djelovanja pojedine škole, može se reći da je ona relativno često „usavršavana“ i u jednoj i u drugoj već prema tome što je organizator smatrao shodnijim, boljim, učinkovitijim za sudionike. Niti jedna nije „dogmatizirana“.

Organizatori pak Škola su različiti. Ljetnu organizira, preko Stalnog odbora KLJŠ, Katehetsko vijeće BKJ, a Zimsku, Unija viših redovničkih poglavara i poglavara Jugoslavije.

Ljetna se održava po različitim mjestima hrvatskog govornog područja, dok se Zimska redovito održava u Zagrebu na Šalati. Prva je obično koncem mjeseca kolovoza a druga u sječnju.

¹⁵ Samo u dva grada: Varaždin (1981.) i Pazin (1982.) koji nisu biskupska sjedišta bile su održane Katehetske ljetne škole. Znak je to da Katehetska ljetne škole uživaju dobrodošlicu kod biskupa i da su kao takve prihvaćene od najvećeg foruma crkvene hijerarhije na hrvatskom govornom području.

¹⁶ Sasvim je razumljivo da prva Katehetska ljetna škola (Zadar 1971.) tretira opću problematiku. Najprije zbog toga što ne postoji nikakva tradicija slične naravi. Drugo, budući da je prva, normalno je što je na njoj imalo pristupa sve ono što se tiče katehetskog pastorala, Treće, organizator je na početku i zato

¹¹ Usp. TRSTENJAK, T., *nav. dj.*, str. 67.

¹² Neće biti na odmet spomenuti ovdje da je katehetski pokret u svijetu dobio svoj glavni poticaj od enciklike pape Pia X. „Acerbo nimis“ (1905.) te od dekreta Pia XI. „Provido sane“ (1935.)

¹³ Već se na II. Katehetskoj ljetnoj školi u Splitu (1972. godine) osjeća potreba za posebno izobraženim stručnim katehetskim kadrom. Mnogi svećenici

brovnik /1973./, Rijeka /1974./)¹⁷ do specijalnih katehetskih kvestija (Zagreb /1975./, Rijeka /1977./, Sarajevo /1978./, Subotica /1979./, Đakovo /1980./, Varaždin /1981./, Pazin /1982./, Šibenik /1983./, Zadar /1984./ i Sarajevo /1985./).¹⁸

8. KATEHETSKI I SLIČNI INSTITUTI

Rađaju se i drugi oblici promicanja katehetskog gibanja u nas. Već za vrijeme zasjedanja II. vatikanskog sabora, zalaganjem dr Ivana Škreblina, profesora pastoralna na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, osnovan je 1961. godine jednogodišnji tečaj katehetike za redovnice, a već je 1964. prerastao u dvogodišnji i prozvan je Katehetskim institutom pri Bogoslovnom fakultetu. Kasnije se on reformira i studij se produžuje na četiri godine.¹⁹ Slične institucije rađaju se u Splitu (1968.), u Sarajevu (1975.), i u Rijeci (1978.), a svrha im je da na sustavan način izobrazu i odgoje buduće katehete i katehistice. Kroz ove institute prošlo je stotine naših današnjih pastoralnih djelatnika i na taj način znakovito doprinijeli kvalitetnijem načinu katehiziranja u nas.²⁰

neiskusano s organizacijom slične naravi a već se tada konstatirao nedostatak specifično stručnog katehetskog kadra koji je mogao drukčije usmjeriti stvar.

¹⁷ Splitska KLJŠ pozabavila se pitanjem katehizacije odraslih. Na njoj su izlagala 23 predavača. Svaki dan održana su tri predavanja i jedna diskusija. Škola je zapamćena po vrlo živim diskusijama te prisutnošću kateheta najrazličitijih profila. Dubrovačka KLJŠ stavila je naglasak na situaciju i katehizaciju mladeži. Na Školi je sudjelovalo 27 predavača, a metoda Škole bila je slična splitskoj. Predavanja su bila stručno pripremana, diskusija je bila živa. Po prvi puta osjeća se potreba za radom u manjim skupinama. Iza ove škole, nadbiskup Frane Franić, zajedno sa svojim svećenikom don Ivanom Cvitanovićem daje ostavku u KV BKJ. Riječka KLJŠ po mnogo čemu je specifična. Organizirana je od *Pripremnog odbora* kojega je izabralo Katehetsko vijeće 1973. godine u osobama Milan Šimunović, Stanko Weissgerber, Pavao Crnjac, Josip Baričević, s. Anastazija Trobentar. Tema koja je okupila ovu školu nosila je naslov: „Odgoj djece u vjeri u kršćanskoj zajednici do 12 godina“. Uveden je rad u timovima, malim skupinama, osnovani su okrugli stolovi, predavači i animatori moraju aktivno sudjelovati u radu KLJŠ, uvedena je praksa izdavanja „Biltena KLJŠ“, posebna pažnja posvećena liturgiji. Materijali ove škole izdani su u posebnom zborniku pod naslovom: „Odgoj djece u vjeri u krš-

ćanskoj zajednici“, KS, Zagreb 1975.

Ovom katehetskom školom završava tretiranje katehiziranja prema dobima.

¹⁸ Zagrebačka Katehetska ljetna škola bavi se problematikom kateheze kao permanentnog odgoja kršćanske zajednice u našim prilikama. Pripreme je vodio *Stalni odbor KLJŠ*. Smanjena je sa 10 na šest dana. Imala je do tada najmanju ekipu suradnika (svega desetak). Riječka KLJŠ održava se nakon godinu dana pauze. Bavi se pitanjem komuniciranja poruke i iskustva vjere u suvremenoj katehezi. Predavači i animatori timova iz Splita otkazuju sudjelovanje. Po prvi puta na Školi ne sudjeluje Predsjednik KV BKJ. Metodološki se razlikuje od drugih. Predavanja održana timski bila su smještena u prva dva dana a zatim su kroz četiri dana radili timovi vođeni ekipama predavača dok se zadnja dva dana rad odvijao u plenumu.

Katehetska ljetna škola u Sarajevu bavila se pitanjem kateheze danas i ovdje u svjetlu Sinode '77. Način prosljeđa je sličan onom riječkom. To je Škola sa najmanjim brojem sudionika, svega 130. Za vrijeme Škole izišla su 3 biltena.

Subotička KLJŠ napušta sistem timskih predavanja zbijenih u prva dva dana i uveden je sistem predavanja jednog stručnjaka. Sudionici su podijeljeni u timove koje vode po dva animatora. Bavi se pitanjem prve ispovijedi i pričesti u procesu kršćanske inicijacije. Škola je ostala u sjećanju po izvrsnoj atmosferi među sudionicima. Đakovo izučava problematiku mjesta i uloge obitelji u našoj katehezi. Prosljeđa je manje-više kao kod predašnje škole. To je škola sa najvećim brojem sudionika do sada (oko 260 upisanih). Varaždin kao prvo nebiskupsko mjesto održavanja KLJŠ posvetio se pitanju problema vjere mladenačke dobi — katehizantima prije i poslije potvrde. Metoda rada ostaje ista. Novost je u tome što su sudionici stanovali po obiteljima. Škola je trajala pet radnih dana kao i neke prijašnje.

„Župska zajednica i kateheza“ bila je okvirna tema KLJŠ u Pazinu. Stil rada je onaj varaždinski. Novost je bila priopćenja kateheta i katehistice iz konkretne prakse. XII. Katehetska ljetna škola obrađivala je slijedeću temu: „Krist otkupitelj u našoj katehezi. Kateheza — događanje spasenja u Isusu Kristu“. Kao i do sada Školu sačinjavaju teoretska izlaganja i rad po timovima koje dobrim dijelom animiraju predavači, te okrugli stol koji se pozabavio pitanjem katekizama u obitelji. Katehetska ljetna škola u Zadru (po drugi put) uzela je za temu „Kateheza i liturgija. Odgoj u vjeri i liturgijska slavlja u kršćanskoj zajednici. Po svojoj strukturi ne razlikuje se od prijašnjih. Posljednja (XIV.) KLJŠ usredotočila je svoju pažnju na našu katehezu i dvadeset godina koncilске obnove. Kršćanska htijenja i ostvarenja naše Crkve poslije Drugog vatikanskog koncila. Metoda škole ostaje ista.

¹⁹ Usp. *Reforma Katehetskog instituta pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu*, u: Religiozni odgoj i kateheza I(1979)1–2, str. 39.

²⁰ U Splitu, 1968. godine nadbiskup dr. Frane Franić osniva tzv. „katehetsku gimnaziju“ za redovnice čija je svrha produbljivanje teološke formacije redovnica s nakanom da budu dobre katehistice. Ta je Škola odgojila lijepi broj pastoralnih djelatnika u nas.

9. KATEHETSKI ČASOPISI

Posebno važnu ulogu u promicanju katehetskog pokreta u nas odigralo je pokretanje katehetskih časopisa kao što su „Katehist” (1963–1971.) prof. dr Ivana Škreblina,²¹ „Kateheza” Katehetskog salezijanskog centra,²² te prilog „Službe Riječi” (ROK) /šest brojeva/ Pastoralne službe „Kršćanske sadašnjosti”.²³ U sklopu ovih institucija pokrenute su i različite publikacije katehetske naravi. Tako PAKS „Katehetske priručnike”,²⁴ a Katehetski salezijanski centar nekoliko nizova knjiga katehetskih sadržaja („Orijentacije”, „Iskustva”, „Pomagala”, „Problemi mladih”),²⁵ a uz to promiče i audiovizualna sredstva (filmine, dijapozitive, kazete...)

10. KATEHETSKI PRIRUČNICI I KATEHETSKA SASTAJANJA

Ono što je možda najprisutnije kao novost s područja katehetskog gibanja u nas jesu katekizmi ili katehetski priručnici različitih usmjerenja i različitog pripadništva (Kolarek, Pavić, Weissgerber, Subotica, Paks, Mali koncil, Šurjan i još neki drugi pojedinci te prijevodi s francuskog, njemačkog i slovenskog.)²⁶

Ne treba obezvrijediti ni različite skupove naših pastoralnih radnika i naših katehizanata, kao što su recimo redoviti skupovi svećenika pojedinih dekanata (korone!); sastanci kateheta različitih uzrasta koje organiziraju različiti centri (katehetski centar zagrebačke nadbiskupije!); hodočašća kao sredstvo posredovanja vjere (Marija Bistrica, Široki Brijeg, Sinj, Rim, Taizè...)

Imajući u vidu sve ovo dosad rečeno (a vjerojatno su još uvijek neke akcije ispuštene!), može se bez ikakve želje za trijumfalizmom i samoljubljem ustvrditi da se Crkva u Hrvata svesrdno uključila u katehetsku obnovu post-saborske Crkve. Budući da je njezino brojčano stanje, uspoređujući je s Crkvama drugih evropskih i izvanevropskih naroda, relativno malo (oko 5 milijuna), možemo s ponosom ustvrditi da smo napravili i da pravimo jako puno bilo kao institucije, bilo kao pojedinci. Svaki se čas javi neka katehetska inicijativa koja se

uz veliku žrtvu promiče i probija naprijed. To je ono što se sa zadovoljstvom može konstatirati.

11. PREGLED UČINJENOG

Deseci institucija katehetske naravi (Katehetsko vijeće Biskupske konferencije Jugoslavije /KV BKJ/, katehetska vijeća odnosno

Katehetski institut u Sarajevu (KIS) osnovan je 14. listopada 1975. godine na molbu redovničkih poglavara mjesne Crkve. Osnovao ga je Vrhbosanski nadbiskupski ordinarijat uz suradnju Vrhbosanske visoke teološke škole i Franjevačke teologije u Sarajevu. Ima svoje sjedište u prostorijama Vrhbosanske katoličke bogoslovije. Studij na ovoj instituciji traje tri godine. Ove školske godine bit će produžen na četiri.

Što se tiče slične institucije pri Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci, usp.: *U Rijeci radi pastoralni institut pri Visokoj bogoslovnoj školi*, u: Religiozni odgoj i kateheza I (1979) 1–2, str. 41–43.

²¹ Ovaj časopis je „povremeni vjesnik Katehetskog instituta u sklopu Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. On želi napose upozoravati i poticati na apostolat sadašnje i nekadašnje polaznike katehetskog tečaja”, piše nadbiskup dr. Franjo Šeper u „uvodnoj riječi” prvog broja ovog časopisa. Stvarno je bio povremen. Znao je izlaziti dvaput ili šest puta godišnje. Bilo je tu i dvobroja pa i četverbroja. Specifično mu je to što je nudio veliki prostor najobičnijim katehetskim pokušajima. Nastoji registrirati najbitnija zbivanja na području katehetskog pokreta u svijetu; registrira katehetske dokumente i neke katehetske skupove u nas i u svijetu. Čudno je ipak to što nije zabilježio osnivanje KV pri BKJ niti osnivanje Katehetskih ljetnih škola. Uminuo je 1971. godine najvjerojatnije bolešću svojeg glavnog urednika dr. Ivana Škreblina.

²² „Kateheza” je zasad jedini stručni katehetski časopis u nas. Okupio je oko sebe najveći broj naših kateheta te nekoliko renomiranih stručnjaka s tog područja izvan naših granica. Do sada su objavljena 26 broja s preko 300 različitih priloga koje je pisalo više od 100 autora. Članci su skoro isključivo djelo naših pastoralnih djelatnika i kateheta ovog podneblja. Usp. PRANJIC, M., *Deset godina djelovanja katehetskog salezijanskog centra*, u: Kateheza VII (1985) 2, 69–73.

²³ Religiozni odgoj i kateheza (ROK) pojavio se 1979. godine kao prilog časopisu „Služba riječi”. Kasnije je objavljivan kao separat i to dva po dva broja. Iste godine, nakon šest brojeva prestao je izlaziti. Glavni urednik mu je bio Josip Baričević.

²⁴ U ovaj niz spadaju prvenstveno katekizmi bilo domaćeg ili stranog porijekla te odgovarajući komentari.

²⁵ Usp. PRANJIC, M., *nav. dj.*

²⁶ Već nekoliko godina vodi se dosta žustra rasprava o našim katehetskim priručnicima s obzirom na

uredi pri svakom ordinarijatu, katehetski uredi pri upravnim tijelima redovničkih zajednica, katehetski i slični instituti pri našim bogoslovijama, katehetski centri, izdavačke kuće, katehetske službe, komisije, radne grupe, stručne radne ekipe...); stotine tisuća raspačanih knjiga katehetskih sadržaja (katekizmi, katehetski časopisi, stručna katehetska literatura, knjižna katehetska pomagala...); veliko mnoštvo audiovizualnih pomagala (filmine, dijasi, kazete, fotogovor, poster...); katehetski skupovi u svrhu permanentnog informiranja i formiranja (katehetske ljetne i zimske škole, katehetski skupovi pojedinih mjesnih crkava, permanentno doškoloavanje kateheta različitih dobi u određenim dekanatskim krugovima, katehetsko-duhovne obnove mladih različitih uzrasta, obiteljske škole, bračni vikendi...), sve su to aktivnosti koje su rođene u našoj Crkvi, koje ona promiče, koordinira, od kojih i za koje živi. Ovako šarolika katehetska aktivnost može je staviti uz bok bilo koje druge evropske Crkve.

12. KRITIČKI OSVRT NA PREĐENI PUT

Postignuti rezultati, a i oni koji su još u planu, ne bi nas smjeli zaslijepiti da ne vidimo svoje nedostatke i eventualno svoje promašaje. Njih se ne nabraja s nakanom da se zakoči ovaj već dobro uhodani stroj, nego da se poboljša njegov kvalitetni rad.²⁷

12.1. Katehetsko vijeće

Osnovana su katehetska vijeća ili katehetski uredi pri pojedinim ordinarijatima s nakanom da promiču, koordiniraju i nadziru katehetski rad u krugu svojih juridičkih kompetencija. U ovom povijesnom momentu teško je procijeniti koliko i kako se stvarno zalažu dotične institucije za kvalitetno promicanje katehetskog gibanja u nas. Svakako, nemamo razrađenih statističkih podataka na osnovi kojih bi se mogla prozrijeti stvarna situacija katehetskog događanja na terenu.²⁸ Ako nitko drugi, a ono ovi bi uredi trebali davati ton katehetskim kreacijama u nas. Oni bi najbolje mogli znati što ide, a što ne ide, što treba, a što je suvišno; oni bi

trebali biti animatori i multiplikatori katehetskog stvaralaštva u nas. Razlog njihove na minimum svedene aktivnosti vjerojatno jest i to što ljudi iz tih ureda imaju stotine drugih poslova, što možda nemaju dostatnu podršku u vrhu i u bazi, što možda kao osobe nemaju sklonosti dotičnom poslu, što nemaju dostatnu stručnu spremu za vršenje službe, što im nedostaju materijalna sredstva... Ovaj skup problema svakako ne mogu oni sami za sebe riješiti. Tu treba prije svega podrške, razumijevanja, poticaja, animiranja njih samih, a to je pak dug i mučan proces. Najkatastrofalnije bi bilo da se preko toga prelazi šutke ili da se od toga posve dignu ruke.²⁹

12.2. Pastoralni djelatnici

Drugo pitanje jest pitanje naših neposrednih pastoralnih djelatnika: župnika, župnih pomoćnika, kateheta i katehistica. Vjerujem da se i njih jako malo pozna i da se oni malo poznaju međusobno. Kolika je njihova katehetska informacija, kakva formacija, kakav je njihov interes za katehetsku praksu? Stanoviti

njihove sadržaje, metode, ciljeve i pomagala. Neki su izričito „tradicionalnog“ profila dok drugi pokušavaju na suvremen način posredovati Radosnu vijest i odgajati katehizande bilo kao pojedince, bilo kao zajednicu u zreloj vjeri. Usp. PRANJIĆ, M., *Slavimo s Isusom. Priručnik za prvopričesnike*, Subotica 1979, u: Kateheza V(1983)4, 76–79; Krist Otkupitelj u nekim našim prvopričesničkim katekizmima, u: Kateheza VI(1984)2, 27–38; ZOVKIĆ, M., *Biblija u našoj katehezi* u ovom broju Kateheze.

²⁷ Neću ulaziti u mnoštvo pojedinih elemenata nego ću pokušat ukazati na osnovnu problematiku iz koje proističu tolike nejasnoće. Uspijer li nam njih prevladati, učinit ćemo znatan pomak na području katehetskog događanja u nas.

²⁸ Svi sudionici nedavnog okruglog stola u Glasu koncila (brojevi 33 i 34, 1985.) požalili su se da još uvijek pri našim ordinarijatima ne postoje statistički uredi koji bi vodili evidenciju katehetske naravi. Izvođenje bilo kojih i bilo kakvih statističkih prosudbi bez pouzdanih podataka iz „baze“ može dati krivu sliku naše katehetske stvarnosti.

²⁹ Budući da kod nas ima dovoljno kateheta koji su osposobljeni za vođenje sličnih ureda (svi oni koji su svršili svoj studij na Papinskom salezijanskom sveučilištu, a vjerujem i drugi sličnog usmjerenja!) ne bi li dotični mogli organizirati seminare za te ljude? Šteta je što se neke stvari već godinama zavlache a moglo bi ih se dosta lagano sanirati!

broj kateheta koje okupljaju naši redoviti katehetski skupovi, manje-više su uvijek istog katehetskog profila i velik broj istih ljudi sudjeluje na različitim skupovima. To će reći da masa katehetskih snaga ostaje izvan tog kruga.³⁰ Vjerujem da do njih ne dopiru ni katehetska glasila stručne ili manje stručne naravi. Oni su se svojevremeno opredijelili za svoj stil, za svoj priručnik i ostaju pri tom.³¹ Nije čudo da zbog toga često dolazi do konflikta između „starijih” i katehetskih pridošlica. Tko će biti u pravu? Onaj koji ima novac i vlast. Postoji li rješenje za ovakvu situaciju? Neki predlažu „katehetske patrole” u svrhu kontrole i nadzora katehetskog odgoja i pouke. Osobnog sam mišljenja da ovaj stil može polučiti uspjeh samo kod određenog profila ljudi, naime, kod onih koji crkvenu vlast gledaju kroz tu prizmu. One pak koji su svjesni da Crkva nema izvršne vlasti (policije!), ovakav stil može samo iritirati i stvoriti još veći bojkot i blokadu. Mislim da je bilo pokušaja te naravi od strane nekih ordinarijata, ali nisam čuo da su slavno prošli.

13.3. Decentralizacija – suodgovornost

Mentalitet mnogih današnjih pastoralnih radnika jest to da su oni zrele osobe, da su samostalni, da žele imati neku svoju autonomiju. I hvala Bogu da je došlo do toga. Međutim, osobna zrelost, samostalnost i autonomija ne isključuju opću odgovornost. Kad bi se kod današnjih naših pastoralnih radnika moglo do te mjere posvijestiti ovu kvalitetu da postane osobni stav, onda bi to, vjerujem, bilo najidealnije rješenje za našu katehizaciju. Odgovornost ovdje uključuje da se čovjek redovito informira i formira, da na osnovi informacija mijenja svoje stavove uz cijenu žrtava, da ima dostatno snage da kaže ono s čim se ne slaže i dostatno argumenata da to obrazloži, da je voljan služeci se postojećim sredstvima (publikacijama!) multiplicirati svoje uvjerenje, da se osjeća odgovornim i za ono što se radi i za ono što se piše na razini krajevine Crkve...

Imajući i ovdje u vidu koliko su i na kakve sve načine zaposleni naši pastoralni radnici, postavlja se sasvim konkretno pitanje: Je li njima stvarno moguće pratiti ukorak katehet-

ska zbivanja ako moraju misliti na krov nad glavom, ako moraju misliti na gradnje i popravke, ako moraju redovito uredovati...? Rješenje se nazire tek u postavljanju priori-

³⁰ Uzmimo za primjer samo naše Katehetske ljetne škole. Ako se uzme u obzir da na hrvatskom govornom području djeluje 7463 svećenika i časne sestre redovnice (bez skopske, barske, beogradske, subotičke biskupije!), onda posjet Katehetskim ljetnim školama (prosječno 200 sudionika!), statistički je vrlo nizak. Svega 2,7%. Može za nekoga ovaj zaključak izgledati izforsiran. Meni je isto jasno da u našoj krajevnoj Crkvi postoje klerička okupljanja i druge naravi, da postoje regionalni skupovi, međutim kad se zna da svi katehetski dokumenti inzistiraju na tome da su svi i katehizandi i katehete, da je to vrlo važna uloga biskupa, svećenika, redovnika, redovnica, laika, obitelji, pojedinih teoloških institucija, katehetskih središta (usp. RNE 64–74!) onda broj od 7463 (koji uostalom obuhvaća samo jedan dio našeg klera!) nije prenategnut. Katehetske ljetne škole nisu samo namijenjene za kleričke osobe. One su otvorene svima koji se zanimaju za odgoj u vjeri i vjerujem da organizatorima ne bi bilo krivo kada bi na njima bilo više laika, više roditelja, više studenata teologije, više izravnih pastoralnih djelatnika. Još uvijek postoji veliki broj naših svećenika koji nisu sudjelovali na ovim našim katehetskim skupovima. Prava je šteta što se više ne koriste ove škole koje su namijenjene permanentnoj formaciji kateheta i katehista! Možda je krivnja i u samoj organizaciji, možda u vremenu ili mjestu održavanja, možda u stilu same škole, ali vjerujem, najviše u nezainteresiranosti i nebrizi. Simptomatično je i to da te i slične skupove sve više okupljaju časne sestre redovnice. Dobro je što su one postale svjesne te potrebe, ali nije dobro što i „kolege” svećenici ne osjećaju isti zov i vapaj za obnovom i posuvremenjenjem!

³¹ Mislim da ove ljude ne treba osuđivati, a još manje kriviti ili pozivati na odgovornost autora katekizma kojim se oni služe. Jedno je sigurno: ti ljudi trebaju pomoći! No, kako im pomoći? Koji put se pitam da li smo iscrpili sve mogućnosti koje nam stoje na raspolaganju? Jesu li dovoljno svjesni svoje „katehetske” dužnosti sami biskupi? Kako bi se i njima samima pomoglo u tome da stvarno uvide da se na području kateheze dogodilo nešto novoga što doduše nije izravno u raskoraku sa starim, ali je svakako novo? Postoji li mogućnost okupljanja na razini biskupija, dekanata s jednim ili više katehetičara i iskusnih kateheta? Negdje se to već događa, ali je to, po mom uvjerenju, još uvijek preskromno da bismo mogli biti zadovoljni. Postoji li mogućnost temeljitijeg „pastoralnog” prestrukturiranja teološkog studija naših budućih pastoralnih djelatnika koji se žale da im teološki studij pod tim vidom nudi jako malo ili skoro ništa? Postoji li mogućnost davanja većeg prostora katehetcima u sklopu teoloških znanosti? Kakvi su izgledi za „katehetsku praksu” pod vodstvom iskusnih kateheta za one koji se pripremaju na tu službu? Kakve su mogućnosti animiranja pastoralnih djelatnika u smjeru čitanja i sustavnog proučavanja naše katehetske literature?... Pitanja koja još uvijek čekaju na odgovor.

teta, u stvaranju ljestvice vrednota. Istina je, bez osnovnog minimuma čovjek ne može egzistirati (a egzistencija je ipak na prvom mjestu!), no ne treba zaboraviti ni to da je već dobrim dijelom uhvatio korijene mentalitet: „Ja ću graditi materijalnu zajednicu, a moj nasljednik neka gradi duhovnu!” Muka je u tome što mnogi, i prethodnici i nasljednici, misle tako! Što nam ova činjenica daje da naslutimo? To, naime, da se i kod „službenih” duhovnih osoba gubi smisao za vrednote duhovnoga. Ako je to istina, onda to nikako nije mala stvar.

12.4. Katekizmi

Pitanje naših katehetskih publikacija jest pitanje koje je najbolje doprlo do svijesti i onih koji ih priređuju i onih koji se njima služe. Mnoštvo ponuda uvijek je znak bogatstva, barem bogatstva u smislu izbora. Izbor je pomalo znak i opredjeljenja, po onoj narodnoj: „Reci mi što čitaš pa ću ti kazati tko si!” S pravom se ljute i negoduju kod nas neki autori i izdavači što se „publika” ne opredjeljuje za njih. Nije tu u pitanju samoljublje, nego stvar uvjerenja. No i ovo nesretno uvjerenje ima tu karakteristiku da bude jako subjektivno, subjektivno i kod onog koji nudi i onog kojemu je stvar ponudena. Ako se subjektivni sudovi poklope, izmjena je savršena, ako se pak ne poklope, svatko se ima pravo ljutiti na drugoga. Ostati pak na ovoj razini, znači dvije stvari: ili drugoga obezvrijeđivati i samim tim „otpisati” (to pak znači postupno izoliranje i samog sebe!), ili pak unatoč prvoj „negativnoj” informaciji ići mudro, razborito, pa ako hoćete i lukavo naprijed da negativan dojam promijeni predznak i da se, po mogućnosti, kao takav pretvori u stav. To pak znači za obje strane bogatstvo. Za jednu što je kvalitetno narasla, a za drugu što je postala još šira i mnogobrojnija (dakle, izbjegla je rizik zatvaranja u vlastito geto). Zato, naročito što se tiče naših katehetskih priručnika, plediram za sljedeće rješenje: ostaviti mogućnost mnogima, nastojati da se ono što nije u skladu s mjerodavnim smjernicama kvalitetno poboljša, u tome treba osobno pomagati, razgovarati, konzultirati, biti

strpljiv. Svakako bih isključio poziv hijerarhije da pravnim činom dokine stvar. Emulgirajući određeni dekret, stvarno ne znači promijeniti mentalitet. To može biti velika napast i velika varka. Ljudi su skloni jednostavno i na brzinu mijenjati stvari. No da li bi se na takav način promijenila stvar? Pretpostavimo: jedan kateheta već desetljećima poučava po Kolareku i sad odjednom više ne smije. Što će se dogoditi? Sumnjam da će taj on odbaciti jer nema stvarno *svojih* uvjerljivih razloga. On je po njemu odgojen, on je po njemu odgajao, i po njegovu sudu dobri su mu vjernici (uz časne iznimke koje će imati i onaj koji po drugim katekizma poučava i odgaja).³² On stvarno nema argumenata da napravi neki zaokret. Ako netko misli da on griješi (što objektivno može stvarno biti!), neka mu pomogne da se oslobodi svoje „zablude”. To je časno, ljudski, a i kršćanski, ali isto tako mučno i dugotrajno, međutim sigurno i pouzdano. Ovo načelo ne ide za tim da se kanonizira „status quo”, nego da ga se nadvisi kvalitetom a ne pribjegavanjem zahvatu crkvenog autoriteta u obliku naredbe i dokidanja.

Ovdje se također postavlja pitanje kako treba animirati veliko mnoštvo naših pastoralnih djelatnika koji ne iz zlobe nego iz uvjerenja ostaju pri svojem. Teško je davati recepte, ali mora se jednom barem pokušati. Takvi se ljudi okupljaju rijetko ili nikako. Okupljanje pak drugih čini im se suvišno i praćeno željom za „novotarijama”. Postoji li zbilja kakva mogućnost da se stvarno susretne s tim ljudima, da ih se stvarno *čuje*, da se stupa s njima u konstruktivan dijalog? Postoji li ikakav razlog koji bi mogao biti polazište za obrat? Vjerujem da se na tome području malo poduzima, a još

³² Treba ovdje imati u vidu i to da niti jedan kateheta ne čita doslovno sročenu katehezu iz svog katehetskog priručnika. Svaki je na svoj način proširuje ili suzava služeći se spoznajama iz svog teološkog studija odnosno iz općenite kulture koju posjeduje. Jasno je da ovo još uvijek ne znači da on treba i može ostati pri svom „osnovnom” tekstu. Ovdje se meni postavlja i jedno pitanje. Ako već nema dovoljno katehetike u teološkom kurikulumu kako to da druge teološke discipline dopuštaju teologu da misli i djeluje na nesuvremen način? Ne postoji li nedosljednost na cijeloj crti?

manje čini. No nitko nije u pravu ako te ljude ignorira i da ih ne drži za ozbiljno. Treba shvatiti da je to velika većina naših kateheta i katehista. Imajući u vidu da se na našim Katehetskima ljetnim školama okuplja prosječno 200,³³ s pravom se može pitati što je s ostalima? Neću reći da su ti (sudionici katehetskih škola) isti, ali dobar postotak je isti.³⁴ Katehetske škole treba podržavati, treba ih produbljivati, treba s njima nastaviti... Postoji li ikakva mogućnost da se njihov pohod udvostruči, utrostruči, učetverostruči...? Išao bih čak na to rješenje da se njihova stručna razina spusti do minimuma kako bi okupile maksimalan broj, ako je problem u stručnosti. Ako su već škole, onda je njima svojstveno da znaju početi od sricanja vokala, od pisanja „tanke, kose, uspravne, debele“. Postoji li mogućnosti da se i naše katehetske škole koncipiraju na načelu stupnjevitosti (ako to ne bi vrijedalo sudionike)? Za početnike, za napredne, za osamostaljene kreativne...? Svakako mislim da se tu nešto mora poduzeti, inače ćemo se brzo početi vrtjeti u krugu. Što koristi i elita ako smo se odvojili od baze? Profil škole, recimo stručnost, ni u kojem slučaju ne smije voditi do isključivanja.³⁵

12.5. Uvodna riječ u katekizam

Još bih se malo vratio katekizmima. Svakom autoru katekizma jako je prije svega stalo do toga da pomogne kateheti i katehizantu, a ujedno da je katekizam što prihvaćeniji i da se što više proširi. To nije ništa loše. Dapače! Bilo bi ludo dati se na posao a ne željeti plodove. Međutim, u želji za ostvarivanjem plodova koji puta se kriju preveliki apetiti, pa onda, da se dobiju plodovi, priziva se u pomoć sve moguće i nemoguće. Opći katehetski direktorij preporučuje da na katekizmima rade stručne ekipe,³⁶ ali nigdje nijedan crkveni dokument ne kaže da biskupi moraju pisati „Uvodnu riječ“ za katekizam. Od biskupskog se ordinarijata za takve stvari traži samo „imprimatur“ i ništa više.³⁷ Mislim da bismo morali ostati na toj razini. Biskupov potpis i „uvodna riječ“ u ovom slučaju znači puno i za kateheta i za katehetu i za katehizanta. Ona može biti

jamstvo kvalitete, skrivena želja da proizvod svi prihvate, da katekizam na jedan određeni

33 Radi detaljnijeg uvida, evo nekih statističkih podataka s obzirom na sudionike, predavače i animatore pojedinih Katehetskih ljetnih škola:

Broj sudionika:		Broj predavača:
Zadar	(1971) oko 150	50 (predviđeno)
Split	(1972) oko 200	23
Dubrovnik	(1973) oko 160	27
Rijeka	(1974) oko 220	27 + animatori
Zagreb	(1975) oko 200	11 + animatori
Split	(1976) neodržana	neodržana
Rijeka	(1977) oko 150	15 + animatori
Sarajevo	(1978) oko 130	15 + animatori
Subotica	(1979) oko 170	10 + animatori
Đakovo	(1980) oko 260	8 + animatori
Varaždin	(1981) oko 250	12 + animatori
Pazin	(1982) oko 250	10 + animatori
Šibenik	(1983) oko 190	10 + animatori i priopćenja
Zadar	(1984) oko 250	8 + animatori i priopćenja

34 Pozitivno je to što se već oformio jedan stanoviti broj istih sudionika Katehetskih ljetnih škola. Oni dobivaju dosta redovitu i dosta sustavnu katehetsku formaciju. Prihvatili su određeni stil razmišljanja i organiziranja koji su u skladu suvremenog kretanja na području katehetike kao znanosti. Svakako to ne bi smjelo isključiti nastojanje da se njihov broj poveća ali na jedan takav način da kod drugih ne izaziva kompleks manje vrijednosti. Inače, to je moje osobno mišljenje, uvijek bi se trebalo jako obazrivo ophoditi s onima koji po prvi puta prisustvuju ovakvim školama. Oni u sebi doduše nose interes za „novim“, ali isto tako bojazan da se njihovo dosadašnje ne vrednuje dovoljno i da ga se prezre što u sudioniku umjesto oduševljenja može izazvati kontestaciju i „branjenje vlastitog stava“. Mislim da bi i tu trebalo tražiti razloge zašto se neki katehete još uvijek skoro slijepo pridržavaju starih katehetskih priručnika. Na naše KLJŠ dolaze sudionici koji nikad nisu radili u skupinama; kojima je dinamika grupe još uvijek nepoznanica; koji se po prvi put susreću sa timskim ili ekipnim radom. Treba razborito i postupno uvoditi ljude u ove oblike i načine zajedničkog djelovanja.

35 Pod tim vidom, mislim da bi trebalo još više proširiti krug predavača i animatora na tim školama; ponuditi različite profile, senzibilitete, afinitete i tome slično. Kaže na jednom mjestu Josip Baričević: „Mislim da Škola neprestano živi jednu latentnu i dosta očitu opasnost, a to je da stvarno ovi koji su dugo bili predavači na Školi počnu pomalo misliti da nema novih ljudi. Treba stoga ići u rizik te tražiti i nove“, u: *Vjera mladih i župska zajednica. Zbornik radova X. i XI. Katehetske ljetne škole, Varaždin 1981.*—Pazin 1982, Zagreb, str. 185.

36 Usp. *Opći katehetski direktorij*, br. 119.

37 !lovi crkveni zakonik zahtijeva „imprimatur“ za slijedeće publikacije: prijevodi svetopisamskih knjiga, liturgijske knjige i katekizme s različitim nijansiranjem.

način prije vremena postane „nacionalni”. Međutim, taj isti potpis i preporuka može biti izvor mučnine za onoga koji vidi da je „uvodna riječ” suflirana, da proizvod ima nedostataka koje biskup sigurno ne bi potpisao kad bi ih bio svjestan. Zato, mislim da to traži poštenje autora katekizma, da se biskupe na ovaj način isključi iz takve vrste usluga.

12.6. Nacionalni katekizam

Pitanje „nacionalnog” katekizma ne postavlja se samo kod nas, nego posvuda u svijetu. Različiti narodi rješavaju ga različito. Moje osobno mišljenje jest ovo. Crkva se na katehetskoj sinodi 1977. godine odrekla katekizma za sveopću Crkvu premda je bilo pobornika te ideje i među kardinalima. Recimo, naš susjed, mađarski kardinal Laszlo Lekai.³⁸ Razlozi za to svima su nam poznati: različite kulture, društveno-politička uređenja, tradicija, navike, sklonosti... Ne bih želio biti krivi prorok (jer postoje već argumenti proti sljedeće tvrdnje)³⁹ da katehetske tendencije idu općenito za tim da se ne stvaraju ni nacionalni katekizmi.⁴⁰ Nijedna nacija nije toliko geografski, kulturno, povijesno i običajno kompaktna da bi za sve njezine krajeve i sve njezine članove mogao na isti način vrijediti jedan te isti katehetski priručnik. Zato, po mojem uvjerenju, pitanje „nacionalnog” katekizma jest pitanje ideala (da ne kažem utopije). Idealno bi bilo stvoriti takav priručnik da u isto vrijeme ne potvrđuje postojeće stanje, da sustavno promiče i da vrijedi za sve. Rješenja, meni se barem tako čini, više idu u smjeru da biskupi, posredstvom već postojećih katehetskih tijela dadnu glavne smjernice kojih se treba pridržavati pri stvaranju našem terenu i našim ljudima svojstvenih katekizama a onda da se što više osposobi ljudi koji će znati čitati svoj teren i tom terenu, na njemu svojstven način, u novom obliku nuditi Božju riječ. To je isto tako dug proces, ali mislim da je realniji i zbog toga ozbiljniji.

12.7. Izdavačka djelatnost

Osvrnuo bih se na još jedno bolno katehetsko pitanje koje muči nas izdavače i, ako smi-

jem tako reći, katehete. Pitanje multipli-

³⁸ Među biskupima koji su zahtijevali „jedinstveni katekizam” bili su: mađarski kardinal Laszlo Lekai, argentinski biskup Horacio Alberto Bozzoli, filipinski biskup Piamonte y Jover, te zairski biskup Albert Yungu. (Usp. PRANJIĆ, M., *Mladi na sinodi '77*, u: *Kateheza I* (1979), 17–27.

Time pak ne želimo reći da dobro pripremljeni katekizam drugdje ne može više vrijediti nego „naše tlapnje”. Kod nas je svojevremeno postojala jaka tendencija prijevoda katehetskih priručnika a ovako je pravdana: „Mišljenja smo da je za sada bolje ponuditi solidan katehetski plan, makar nesavršen i „uvozan”, koji je konkretiziran u dobrim katekizmima, nego li dugo teoretski raspravljati o tom planu. Na taj se način stvaraju realne mogućnosti za stvaranje plana i katehetskih priručnika koji bi bili više „naši”. Međutim, napominjem dvije stvari: prvo, treba se čuvati takvog plana koji bi previše unificirao i kočio stvaralaštvo; i drugo, treba se čuvati parola o tome što je „uvozno”, a što je „naše”... kaže Josip Baričević. Usp. *Odgoj djece u vjeri u kršćanskoj zajednici*. Zbornik radova IV. Katehetske ljetne škole. Rijeka, 2–11. srpnja 1974, KS, Zagreb 1975, str. 395. Slično mišljenje zastupa i Milan Šimunović kad veli: „Stoga nije toliko važno pitanje što je naše a što uvozno, već koliko odgovara kriterijima današnje kateheze i, naravno, situaciji u kojoj živimo”. Usp. *Permanentni odgoj kršćanske zajednice*. Zbornik V. Katehetske ljetne škole. Zagreb 7–12. srpnja 1975, KS, Zagreb 1977, str. 188.

³⁹ Samo primjera radi: „*Gospodine, kamo da idemo?*” Novi katekizam za odrasle. Biskupska konferencija Italije; „*Ne samo o kruhu*” Talijanski katekizam za mlade. Biskupska konferencija Italije.

Mislim da nije više potrebno pripisivati tako veliku važnost katekizmu kao da bi on bio isključivo sredstvo katehizacije. Postoje i drugi, vjerujem više odlučujući faktori, nego što je katekizam ili katehetski priručnik; recimo uloga katehete. Evo nekoliko navoda Josipa Baričevića: „...ipak je najvažniji čovjek, kateheta i konkretni ljudi koji su pred njim. I ako netko traži konačno rješenje u katekizmima, taj ga vjerojatno neće naći.” usp. *Odgoj djece u vjeri u kršćanskoj zajednici*. Zbornik radova IV. Katehetske ljetne škole. Rijeka, 2–11. srpnja 1974, str. 396; „Još bih u vezi s novim katekizmima (austrijskim!) nadodao: to su dobri i suvremeni katekizmi. Naravno, svako je ostvarenje ograničeno. Ali mnogo ovisi o katehetama i njihovoj sposobnosti za prilagodbu.” u: *Odgoj djece...*, str. 398; „Uočila se teškoća u radu s takvim priručnicima (novim!) i zahvaljujući njima, neki su uočili ono što je bitno: a to je uloga katehete.” usp. *Odgoj djece...*, str. 418; „U vezi s tim katekizmima („U tvojoj radosti Gospodine!”) naglašeno je da nitko ne može zamijeniti čovjeka koji se treba usredotočiti na konkretnu djecu s kojom radi.” u: *Odgoj djece...*, str. 192.

Slično mišljenje zastupa Milan Šimunović kad kaže: „Katekizam je samo pomagalo. Vjera ulazi u dijete preko katehete, a ne preko knjige.” u: *Odgoj djece...*, str. 189.

⁴⁰ Tu tendenciju zastupaju i naši katehete: „Izrada jednog nacionalnog katekizma koji bi morao

ciranja katehetske informacije i formacije posredstvom publikacija najrazličitije naravi. Kad se ima u vidu da u Jugoslaviji katehizira ili se na koji drugi način bavi katehetskim poslovima veliko mnoštvo ljudi, ono što zapanjuje jest da gotovo nije moguće od tolikog broja pastoralnih djelatnika naći stotinjak koji sustavno razmišljaju nad svojom katehetskom praksom, koji su spremni izmijeniti svoja mišljenja, koji bi željeli i drugima saopćiti što i kako rade, koji su njihovi problemi i koja su njihova rješenja. Jednom sam se požalio jednom našem biskupu rekavši da hrvatski kler malo čita. On je bez krzmanja odgovorio: „Domine, ne malo, nego nikako!” Vjerujem da je biskup malo pretjerao, ali stvarno se stječe dojam (moram tako govoriti kad nemam statističkih podataka) da kod nas kler vrlo malo čita. To kod izdavača stvara određenu muku, pa se pitaju je li ljudima ovaj proizvod stvarno potreban, da li im to koristi, imaju li oni išta primjetiti, zašto se ne bune, protestiraju? Iz vlastitog iskustva mogu reći da ljudi ne otkazuju pretplatu na naša izdanja, ali mi stvarno nemamo nikakvog feedback-a (povratne informacije) i zato je mučno nastavljati posao nad kojim nemaš određenog nadzora. Ono što vrlo često čujemo jest: „Dajte nam praktične stvari!” „Kanite se teoretiziranja!” Je li stvarno nepraktično ono što se objavljuje, jesu li to stvarno teorije? Meni se čini: čim ljudi vide pisanu riječ, to je za njih nepraktično i teorija. Tolike sam pastoralne radnike molio da oni, budući da su u praksi, napišu nešto praktično. Kad sam to uspoređivao, gotovo da nisam vidio nikakve razlike. Svakako, mislim da je za nas osnovno pitanje: Kako da se zblizava informacija ako nemaš dovoljan broj informatora, kako da se diže kvalitet ako je malo ljudi zainteresirano da se nešto mijenja? Kako da se proširi suradnja ako je malo onih koji žele pisati...⁴¹

I ova činjenica otkriva jedan oblik mentaliteta, tj. „ne diraj me!” Ako ide, to je moja stvar, ako ne ide, to se tebe ne tiče. I u jednom i u drugom i u trećem slučaju stvar se svodi na individualnu razinu, no Crkva je ipak zajednica, i katehizirati znači raditi u krugu zajednice, preko zajednice i na korist zajednice. Prema tome, što god se događa na području katehizaci-

je (bilo čista praksa, bilo skupovi, bilo publikacije...), stvar je zajednice. Ako stvari idu naprijed, ide zajednica, ako pojedine stvari zakazuju, onda nisu u pitanju samo pojedinci nego cjelokupna zajednica. Meni se čini, što se tiče publicističke djelatnosti katehetske naravi, i tu treba krenuti „u školu” i ne bojati se upisati u „prvi razred”. Jer, na koncu, tko god je svršio neku školu, morao je najprije svršiti prvi razred. Nenadvladan strah pred „drugaricom” vodi u analfabetizam. Ne čini li vam se da na području naše katehizacije ima puno „analfabeta” te naravi premda je ogroman broj naših pastoralnih djelatnika akademski izobražen?

vrijediti za sve, izgleda da nije moguća, a čak ni uputna. Uniformnost, kompletnost i gotovost oznaka su lažne sigurnosti, a još više mirnog komoditeta koji si kršćanin ne može priuštiti.” u: *Permanentni odgoj...* str. 201; „Priređivači katehetskih planova i priručnika trebaju pripaziti: — da ga ne predstavljaju kao jedini mogući plan i da ga ne „idiologiziraju”, već da ga pruže kao pomagalo i građu za vjeronauk, stimulirajući tako stvaralaštvo kateheta, katehistica i cijele zajednice...” u: *Permanentni odgoj...*, 201.

Alojzije Hobljaj kaže: „Želim istaknuti, naime, da danas autentičnije kršćanske zajednice brzo osjete da im se ne može napisati „katekizam” iz centra, bilo onog rimskog ili nacionalnog...” a Milan Šimunović se nastavlja na ovu misao pa kaže: „Mislim da nije potrebno više dokazivati umjesnost impostacije koju je iznio Hobljaj. Dodao bih samo da je takvu zamisao Drugi vatikanski koncil imao i te kako pred svojim očima. Znamo da nije izradio nikakav katekizam za cijelu Crkvu, računajući upravo na kreativnost zajednica. To je jedan veliki pomak naprijed, a ujedno i poziv na sve veću odgovornost kateheta i cijele zajednice.” u: *Permanentni odgoj...*, str. 206.

⁴¹ Vjerujem da je to muka svih uredništava naših teoloških časopisa. Ne bi čovjek vjerovao kako je mali broj onih koji žele i hoće nešto napisati. Ljudi se dosta brzo i dosta površno rješavaju takvih ponuda. Izgovori su obično: „Nisam nikad ništa objavljivao”, „nisam čovjek pera”, „ne znam ja to”, „ionako to nitko neće čitati”, „nisam ja stručnjak”... Iz vlastitog iskustva mogu reći da godišnje uputim na stotine ponuda, a pozitivnih odgovora je tek nekoliko desetaka. Koji put se pitam, postoji li kakva mogućnost „opismenjivanja” naših pastoralnih djelatnika? Kako bi ih se motiviralo za taj posao? Kako bi ih se osposobilo? Možda kod mnogih postoje opterećenja da prilozi mogu biti samo i isključivo znanstveni. Naš negdašnji katehetski časopis „Katehist” znao je angažirati ljude sa terena. Oni su se javljali. Zašto je to sada tako teško, ne znam. Možda je bilo i prije tako. Nemam pod tim vidom informacija.

12.8. Katehizanti i metode

Posljednja točka koje bih se želio svakako dotaknuti jest pitanje naših katehizanata. Najnovija katehetska znanost a i svi najsuvremeniji crkveni dokumenti kažu da se ne katehizira samo djecu i mlade nego se kateheza tiče svih dobi bez obzira da li su oni subjekti ili objekti katehizacije.⁴² Prijeratni i neposredno poslijeratni mentalitet, naime, da je kateheza prvenstveno i gotovo isključivo crkvena djelatnost koja je upućena djeci i mladima do određene dobi, još uvijek u praksi ima svoje sljedbenike, i to masovno. Vrlo je malo naših kateheta koji praktično drukčije tretiraju katehezu.

Povijesna situacija, naime izmjena političkog sustava, dovela je Crkvu kod nas do toga da je trebalo premisliti odgoj i naviještanje vjere. Istini za volju, izmjenom prostora katehizacije, nije se stvarno mnogo toga izmijenilo. Školski vjeronauk još uvijek je ostao dobrim dijelom *nauk*, dakle oblik posredovanja istina i odgoja koji je svojstven školi kao instituciji. Taj oblik, neposredno poslije rata prešao je u crkvene i katehetske dvorane a da se ništa bitno nije izmijenilo u odgoju u vjeri. Ne možemo reći niti da smo do danas napravili neke znatne korake niti neke bitne zaokrete. Još uvijek se naši katekizmi ugledaju u svojoj didaktici u školske udžbenike. Time ne želim reći da je to sigurno promašaj. Ne, jednostavno želim reći da nismo otišli daleko. Postavlja se pitanje da li je kateheza kao crkvena praksa toliko srodna s školskim predmetima da ih mora nasljedovati u njihovoj didaktici, bez potrebe da kreira vlastiti put.

U mnogim zapadnim zemljama dobrim je dijelom dozrela ideja da škola stvarno ne može odgajati za vjeru. Ona može religiozno informirati, može njegovati religioznu kulturu, ali odgajati kršćanina nije stvar školske institucije, nego vjerske odnosno obiteljske zajednice. Pod tim vidom, katehetski odgajati, odnosno informirati nešto je drugo nego literarno interpretirati književne tekstove što je svojstveno beletrističkoj metodologiji odnosno općenito umjetničkim (književnost, glazba, likovna umjetnost...) „znanostima”. Ni katehete kao znanosti nisu stvari pod tim vidom posve jas-

ne, zbog toga postoje jake oscilacije i različita usmjerenja, odnosno opredjeljenja sad za ovaj sad za onaj „naglasak”. Zato stvarno treba biti oprezan u vrednovanju pojedinih smjerova; nuditi ih kao pomoć, ali nikako kao najbolje ili isključivo rješenje. Na području primjenjivih znanosti kao što je i katehetika brzo skaču naglasci. Da ne bismo ozakonili nešto što su neki stavili pod upitnik!

Ono što je bitno u našoj katehizaciji, vjerujem nije toliko pitanje metodologija i stilova katehiziranja (jer svi smo uvjerenja da je osoba ona koja prvenstveno katehizira, a katehetski priručnik je od velike pomoći).⁴³ Glavni problem jest nesustavnost. Danas u našoj Crkvi postoji redovit i cjelovit vjeronauk za dobi od prvog do osmog razreda osnovne škole, dok je za srednjoškolce, studente, radničku omladinu, mlade bračne parove,⁴⁴ ljude u zreloj dobi, dobrim dijelom stvar privatnih inicijativa. Hvala Bogu da postoje barem one. Nadajmo se da neće ugasnuti. Kad bi se našao kakav sociolog koji bi nam o tome ponudio statistički podatke, vjerujem da se ne bismo samo iznenadili nego stvarno zaprepastili.⁴⁵ Mislim da bi bilo smješno da se čekaju neki „udžbenici” za dotične dobi pa da se onda prijede na posao. Vjerojatno se takvi udžbenici neće nikada stvoriti. Ova dob zahtijeva veću slobodu kretanja, kreativnosti, dijaloga, izravnog razgovora, a nadasve življenja iz vjere u Isusa Krista koje postaje nadahnućem za produbljivanje vlastite vjere. Koliko god katehetečari ovdje savjetuju tzv. „nevidljivu metodu”, ipak to ne znači da se cjelokupna stvar mora pripustiti slučajju.

⁴² Usp. *Opći katehetski direktorij*, brojevi 74–97; *Catechesi tradendae*, brojevi 35–44; *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, 53–74.

⁴³ Usp. gore navedene bilješke koje govore o katekizmima i katehetama.

⁴⁴ Što se tiče rada s mladim bračnim parovima trebamo spomenuti inicijativu koju je pokrenuo obiteljski institut pri Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu; Obiteljske ljetne škole te vikendi koje organiziraju Oci Isusovci u Zagrebu; Obiteljski susreti koje organizira vlč. Marko Majstorović u Slavanskom Brodu. Vjerujem da postoje slične organizacije i drugdje.

⁴⁵ Postoje već neki pokušaji sa strane prof. dr. Štefice Bahtijarević, Josipa Balobana, Joze Vasilja, Stanka Weissgerbera.

Ovakva vrsta katehizacije mora biti zajedničko traženje puta a ne ispunjavanje nečijih želja i povodenje za novotarijama.

Obiteljska škola kod otaca isusovaca, obiteljski institut pri dakovačkoj bogosloviji, obiteljski vikendi, već su i kod nas dobro naznačili u kojem smjeru stvar treba krenuti. Uostalom, postoji tu i papinski dokument „Familiaris consortio”. Svakako, pastoral mladih i odraslih ne bi se smio pripuštati samo osobnoj inicijativi. I on bi morao pronaći neke svoje institucionalne oblike, ne samo na razini pojedinih redovničkih zajednica, teoloških škola, osobnih sklonosti, nego bi to trebalo biti

stvar cijele naše Crkve ako želi cjelovito odgajati ljudske osobnosti – a to joj je zadatak.

13. ZAKLJUČAK

Nadam se da ova moja pitanja i pokušaji da se na njih odgovori neće usporiti katehetska gibanja u nas. Barem to nije bila moja namjera. Iskreno sam htio reći samo ovo: koliko god smo do sada učinili (a stvarno je vrlo mnogo), moramo biti još odgovorniji, još temeljitiji, još otvoreniji, još požrtvovniji i nadalje strpljivi sa sobom i s drugima.